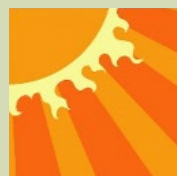

Upphandling – ett viktigt verktyg för att nå hållbarhetsmålen

Agenda 2030

Inom Agenda 2030 finns ett globalt mål om *Hållbar konsumtion och produktion*, med ett specifikt delmål att *främja metoder för hållbar upphandling*. Ett process-tänk, från styrning till kravställning och uppföljning, banar väg för en lyckad hållbar upphandling.

Nationella miljö kvalitetsmålen

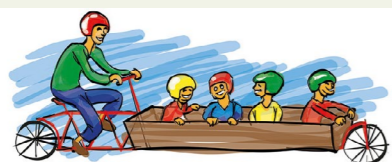
Ett av Sveriges miljö kvalitetsmål handlar om att *begränsa klimatpåverkan*. Klimatutmaningen är global men en del av lösningen är lokal. Det finns stor potential att minska klimatpåverkan genom energi- och klimatsmarta upphandlingar.

Energi- och klimatstrategi för Värmland

Fossilmfria och effektiva transporter är ett utpekat framgångsområde inom Värmlands energi- och klimatstrategi. I upphandlingar

av fordon och transporttjänster finns goda möjligheter att lyckas styra länet mot målet om ett *Klimatneutralt Värmland 2030*.

Miljööverenskommelser på lokal nivå

I de miljööverenskommelser som kommunerna och Region Värmland har slutit med Länsstyrelsen Värmland, finns många åtgärder inom fokusområdet *Begränsad klimatpåverkan* som syftar till att minska utsläpp från aktörernas fordon och transporttjänster. Att ställa krav på energi- och klimatsmarta fordon och transportlösningar är ett effektivt sätt att nå gemensamma mål.

Hur ställer vi energi- och klimatsmarta krav i upphandling av fordon och transporttjänster?

- **Lägg tid på HUR** ni ställer krav, inte endast VAD kraven ska omfatta:
  - **Trappstegsmodell:** Ökande krav över tid. Passar för längre avtal. *Exempel:* År 1 krav på 20 % förnybart drivmedel, år 2 krav på 40 % förnybart drivmedel, osv.
  - **Bonusmodell/mervärdesreduktion:** Reducerat anbudspris utifrån mervärdet. *Exempel:* Om ett fordon definieras som supermiljöbil kan en summa dras av från anbudspriset som ger leverantören bättre förutsättningar vid utvärdering av anbud.
  - **Koldioxidbubbla:** Anger den maximala mängden koldioxid som leverantören får släppa ut under hela avtalsperioden. Exempel på enheter är kg CO₂/km och kg CO₂-ekvivalenter. Passar bra till förutsägbara transporter såsom avfallshämtning.
  - **Omställningsplan:** Gör upp en plan tillsammans med leverantören om hur omställningen till en förbättrad miljöprestanda ska gå till.
- **Fokusera på** att fasa ut fossila bränslen istället för att ställa fossilmfria alternativ mot varandra. *Exempel:* Drivmedel som används inom ett avtal ska totalt uppvisa minst 60 % besparing i CO₂-ekvivalenter (enligt förnybartdirektivet).
- **Samverka** med närliggande kommuner och/eller region för enhetlig kravställning. Det underlättar det långsiktiga arbetet både för er organisation och leverantörerna. Det förenklar för er egen organisation och leverantörer om hur man ska satsa långsiktigt i sin verksamhet.
- **Ställ bara krav som ni hinner följa upp.** Det säkerställer att ni faktiskt får det ni avtalat om och förhindrar oseriösa aktörer att etablera sig på marknaden. *Exempel:* Krav på andel miljöfordon istället för andel förnybart bränsle är enklare att följa upp via t.ex. utdrag av registreringsnummer från Transportstyrelsen.
- **Vid långa avtal** bör miljökrav ställas så att det möjliggör att den senaste uppdaterade standarden, villkor för certifikat eller miljöklassningen följs. *Exempel:* Senast etablerade Euroklass på marknaden ska användas.
- **Vid varudistribution,** ställ krav på att leverantören ska optimera transportsträckan. *Exempel:* Leverantören lämnar in en plan på hur transporten planeras att utföras utifrån central och utlämningsplatser.
- **Undvik ”bra-att-ha”-krav** som kan bli överflödiga. För många krav att förhålla sig till kan hejda leverantörer från att lämna anbud och kan även vara kostnadsdrivande. Fokusera istället på skall-krav och bör-krav som kopplar till verksamhetens mål.
- **För transporttjänster** är det lämpligt att börja med branscher som är vana vid krav och/eller god lönsamhet då de tenderar att ha en högre investeringsvilja. *Exempel:* Livsmedels- och kemikaliebranschen.
- **Inkludera leverantörernas perspektiv** tidigt i processen t.ex. genom dialogmöten eller öppen hearing, där flera bjuds in för samtal om en kommande upphandling.

Vill du veta mer?

Vägledning – Energi- och klimatsmart upphandling av fordon och transporttjänster

I Länsstyrelsen Värmlands fördjupade vägledning kan du lära dig mer om det som tas upp i denna folder, det finns bland annat många goda exempel och tips att ta del av.

Den hållbara upphandlingsprocessen i Skåne

Energikontoret Skåne har samlat massor med inspiration och råd inför hållbara upphandlingar, se t.ex. deras webinarier.

Simrishamns kommuns upphandlingsblogg

Simrishamns kommun har en blogg med intressanta tankar om offentlig upphandling i mindre kommuner och kommentarer om aktuella ämnen.

Klicka på eller scanna QR-koderna för att komma till webbsidan!

Länsstyrelsen
Värmland

Energi- och klimatsmart upphandling

Tips på vägen

STYRNING

1. Mål, policy och riktlinjer
2. Rutiner
3. Samverkansmöten

- Ta fram nyckeltal för miljömålen och koppla dem till miljökrav.
- Lista prioriterade upphandlingar utifrån ett miljöperspektiv. Det tydliggör när miljökompetens ska engageras.
- Interna samverkansmöten med olika kompetenser optimerar balansen mellan behov, funktionskrav och miljökrav.
- Tydliggör ansvarsfördelning i upphandlingsprocessen.

BEHOVSANALYS

1. Identifiera behov
2. Skapa referensgrupp
3. Analysera behov

- Inkludera utvärdering från tidigare avtal.
- Samordna så att samtliga verksamheters behov tillgodoses.
- En SWOT-analys kan hjälpa till att avgöra vilket alternativ som passar behovet bäst.
- Glöm inte att cykel, lastcykel och elcykel kan uppfylla samma behov som traditionella transporter och tillföra mervärden.

MARKNADS-UNDERSÖKNING

1. Lista potentiella anbudsgivare
2. Leverantörsdialog
3. Kontinuerlig bevakning

- Gör marknadsundersökningen parallellt med behovsanalysen så att behovet kan justeras utifrån marknaden.
- Kontakta organisationer som har erfarenhet av det som ska upphandlas.
- Ställ hypotetiska krav i leverantörsdialogen. *Exempel:* "Hur ställer ni er till en modell med ökade krav för varje år på förnybart bränsle?"
- Anordna en öppen hearing (workshop) där flera leverantörer bjuds in för diskussion.

FÖRFRÅGNINGS-UNDERLAG

1. Upphandlingsförfarande
2. Kravställning
3. Uppföljningsplan

- Ha en "grön rubrik" som visar att miljöprestanda utgör en viktig del av avtalet.
- Säkerställ att kraven kan kontrolleras, utvärderas och följas upp.
- Tänk på att gångkraft och pedalkraft är också energikällor som kan tas med.
- Kolla gärna på andra organisationers upphandlingar, men utgå från din organisations förutsättningar.

AVTALSBESLUT

1. Prövning och utvärdering av anbud
2. Tilldelningsbeslut
3. Kommunicera beslut

- Betrakta kostnaden utifrån ett livscykelperspektiv, inte endast inköpskostnad.
- Kommunicera även med leverantörer som inte fick avtalet så att de vet vad de kan förbättra till nästa gång.
- Använd viktning för att motverka målkonflikter mellan funktions- och miljökrav.
- Utvärdera om anbudet passar för behovet utan att det finns risk för överkonsumtion.

AVROP OCH INKÖP

1. Upptastmöte med leverantör
2. Utbildning om hur avrop och inköp ska utföras
3. Genomför avrop och inköp

- Gör det lätt att välja rätt i inköpssystemet med hållbara alternativ som förvalda val.
- Rensa i inköpssystemets sortiment så att ett mer hållbart sortiment successivt byggs upp.
- Tydliggör vilka befattningar som får göra inköp och avrop samt i vilken grad.
- Följ upp att rätt avtal används.

AVTALS-UPPFÖLJNING

1. Riskklassificering av avtal
2. Uppföljning av krav
3. Utvärdering av avtal

- Riskklassificera avtalet med hjälp av Kraljics matris.
- Anlita en avtalscontroller som kan säkerställa att prioriterade upphandlingar följs upp.
- Bevaka förändringar på marknaden löpande och justera avtalsförvaltningen därefter.
- Spara tid med mallar, checklistor och genom samarbete med andra som har liknande avtal.

UPPGIFT

ANSVARIG FÖR UPPGIFT

M = Miljökompetens
U = Upphandlingskompetens
C = Chef
L = Ledning
F = Förvaltning
*Sammanställande

TIPS

GODA EXEMPEL

Forshaga kommun

Har en rutin för att beakta miljöaspekter och sociala aspekter i upphandlingar genom samarbete och ansvarsförtydligande mellan upphandlare och miljö- och byggförvaltningen.

Nacka kommun

Har upprättat en checklista för kartläggning av behoven och planering för hur behoven ska tillgodoses.

Västernorrlands Län

Genomförde enskilda dialoger och gemensamma möten med leverantörer. Dialogen resulterade i att de kunde ställa krav på miljö- och reseintam i upphandlingen.

Västra Götalandsregionen

Har ställt miljökrav på gods-transporter enligt en trappstegsmodell: 35 % förnybart bränsle år 1, 30 % biogas år 2, 60 % förnybart bränsle år 3 och 100 % förnybart år 5.

Kalmar länstrafik

Vid utvärdering av anbud i en upphandling tillkom ett påslag på anbudspriset beroende på drivmedel. Exempelvis, ett påslag på 8 % för etanol, 4,5 % för laddhybrid och 0 % för biogas.

Arvika kommun

Använder "inköpskort" som ger anställda olika behörigheter att genomföra inköp/avrop efter intern utbildning.

Simrishamns kommun

Använder en mall för planering och utförande av uppföljning. Den används också som underlag för kommande upphandlingar.